

Když se řekne TRÁVNÍK

V minulém čísle Selské revue jsme se v článku „Na tý louce zelený, pasou se tam NEJEN! jeleni“ věnovali loukám a konstatování, že skutečných luk je v České republice jen velmi málo. Naprostá většina trvalých travních porostů, se kterými se v naší krajině setkáváme, jsou totiž trávníky.

▲ Když městské trávníky rozsvítí sedmikrásky chudobky (*Bellis perennis*) a pampelišky (*Taraxacum* sp.), je i největším pesimistům jasné, že přišlo jaro.

▲ Odkvétající pampelišky (*Taraxacum* sp.) střídají v Čechových sadech v Olomouci modré koberečky rozrazilů (*Veronica* sp.).

Trávník je když ...

Botanické hledisko rozlišuje louky a trávníky striktně podle způsobu jejich vzniku. Bylinná společenstva, která vznikla přirozeně, nebo alespoň téměř přirozeně, a už před velmi dlouhou dobou, jsou loukami (Grulich, 2017). Všechny ostatní trvalé travní porosty jsou pak trávníky.

Podle zemědělského pohledu na věc je ale situace jiná. Definice říká, že trávník je zpravidla uměle sestavené rostlinné společenstvo pokrývající stejnoměrně půdu, v němž jednoznačně převažují druhy trav nižšího vzrůstu, bohatě odnožující,

intenzívně prokořeňující vegetační vrstvu půdy, vytvářející hustý, pevný a pružný travní drn, který se zemědělsky využívá jen zcela výjimečně. Kosením, hnojením, vyhrabáváním a dalšími pracemi se pěstuje a udržuje v požadovaném vzhledu a stavu, aby co nejlépe plnil své hygienické, estetické, rekreační, biotechnické a melioračně-rekultivační funkce (Ondřej, 2001). Pozemek s trvalým porostem trav, jetelovin a jiných bylin, využívaný ke spásání, se oproti tomu – ať už vznikl přirozeně, nebo je uměle založen – nazývá pastvinou (Mareček, 1999).

Není trávník jako trávník

Trávníky lze podle jejich umístění, funkce a nároků na pěstování třídit do různých skupin. Podle náročnosti na pěstování rozlišujeme trávníky intenzivní a extenzivní. Trávníky intenzivní, které se kosí v průběhu roku často až velmi často (6 - 20x), se vydatně hnojí, zavlažují, odplevelují a dalšími péstitelskými zásahy udržují v kvalitním vzhledu a stavu. Řadí se sem trávníky hřišť, závodíšť, letišť a kempinků, většina trávníků parkových, trávníky pláží a koupališť, okrasných zahrad a ornamentálních parterů historických zahrad a hřbitovů.

Trávníky extenzivní se kosí v průběhu roku jen 1 - 3x a dostávají jen existenční dávky živin zabraňující nadměrnému prořidnutí a zaplevelení. Jejich travní společenstvo má mít mohutný kořenový systém a nepříliš vysokou tvorbu nadzemní hmoty. Řadí se sem trávníky přírodních rezervací, vodotečí, většina trávníků komunikačních a z trávníků parkových pak trávníky květnaté, podobné lučním porostům (Ondřej, 2001).

„Anglický trávník“ jako „zelená Sahara“

Pro mnohé vlastníky pozemků (a bohužel stále ještě i některé včelaře), jsou obdivovaným ideálem tzv. „trávníky anglické“ (Ondřej, 2001). Tyto krátce střížené porosty, ve kterých rostou pouze trávy, tedy rostliny z čeledi lipnicovitých, a každý širší list či snad dokonce kvítek působí rušivě, však připomínají spíše betonovou plochu natřenou na zeleno než přírodní prvek. Jejich údržba je časově i finančně velmi náročná, ale i přesto po nich mnozí lidé touží a nezřídka chtějí, aby takto vypadala i veřejná prostranství (Křenek, 2019).

Proslulost „anglických trávníků“ je výslednicí zkušeností řady generací trávníkářů, komplexu metod a pečlivosti přípravy půdy před setím, výběru travní směsi odpovídající daným podmínkám a podmínkám budoucího využívání trávníku a systému všestranné, dlouhodobé soustavné údržby (Ondřej, 2001). Jejich pěstování je však jak neekonomické tak neekologické a zvláště dnes, v době klimatických změn a značného narušení přírodních ekosystémů, je třeba přístup k údržbě soukromých i obecních pozemků změnit (Křenek, 2019).

Cyklus zkázy

Snaha o dokonale pěstěný trávník bohužel vede k nesmyslnému cyklu. Časté kosení spotřebovává energii, čas a peníze. Sekáčky navíc způsobují hluk obtěžující okolí. Nízko střížený trávník rychle

vysychá, a proto se musí často zalévat, jinak žloutne a řídne. K zalévání však lidé nezřídka využívají vodu z veřejného vodovodu, kterou se tak nesmyslně plýtvá, ačkoli se stále více potýkáme se suchem. A protože zalévání trávník rychleji roste, musí se zase často kosit. Udržovat tímto způsobem celou zahradu, když z ní pravidelně využíváme jen část, nebo dokonce větší plochy veřejné zeleně, je drahé i zbytečné. Stojí to čas, peníze, energii, vodní zdroje, likviduje se prostředí pro včely, motýly i další hmyz a výsledkem takového snažení je jen mrtvá zelená plocha.

Zbytečně časté sečení ochuzuje trávníky také o jejich dalších funkce. Vyšší trávník lépe zachytává rosu, a pokud neprší, tak je ranní rosa sice malým, ale dobrým a pravidelným zdrojem vláhy, protože část vody steče po listech a lodyhách k půdě a kořenům. Čím je tráva kratší, tím méně rosy se na ní zachytí a tím rychleji vysychá.

Kromě zachytávání ale rostliny vodu také odpařují. Čím větší je proto účinná plocha listů, tím více vody trávník odpaří a v porostu pak vzniká vlhké mikroklima, které snižuje další výpar z půdy. Vyšší trávník v obcích a městech lépe vyrovnává teplotní rozdíly. Na výpar jednoho litru vody odpařeného trávníkem se spotřebuje 0,7 kWh sluneční energie, což vede k ochlazení okolí, které oceníme hlavně za letních veder. Vyšší travní porost také v ovzduší lépe zachytává prach, který je hlavní příčinou alergií (Křenek, 2019).

Trávníky pro všechny, jen pro každého jiný

Ani tzv. „anglické trávníky“ ale nelze odsoudit k zatracení zcela, protože jsou místa, kde je jejich použití správné a žádoucí. Že fotbal vypadá na pečlivě udržovaném pažitě jinak, než při klikování mezi drny, ví každý, kdo někdy kopnul do míče. Také na golfových greenech a fairwayích je přítomnost dvouděložných druhů rostlin nežádoucí, stejně jako v bezprostředním okolí venkovních bazénů a koupališť. Jestli jste někdy byli svědky utrpení dítěte, které si bosou nožkou stouplo na včelu schovanou v kvetoucím jeteli, tak mi dáte jistě za pravdu. Ale rozhodně není třeba, aby měly takový charakter všechny trávníky v našem obytném prostředí. Spíše naopak.

Většina trávníků v našem okolí by mohla a měla mít takovou podobu, která by odpovídala danému stanovišti a účelu jejich využití, byla péstitelsky úměrně náročná a rozsah operací při jejich ošetřování odpovídal našim časovým a finančním možnostem. Údržba trávníků zahrnuje pracovní úkony, které se vykonávají často nebo jen občas, ale vždy pravidelně. Čím jsou trávníky zatěžovanější, kvalitnější a luxusnější, tím vyšší a komplexnější musí být jejich údržba. Čím nižší jsou na trávník požadavky, tím méně práce potřebují

▲ Červencové městské trávníky mohou oživit květy řebříčku (*Achillea* sp.), máchelky (*Leontodon* sp.), jetele (*Trifolium* sp.), jitrocele (*Plantago* sp.), svlačce (*Convovulus* sp.), ale také hrachoru (*Lathyrus* sp.). V srpnu se tu ke slovu dostanou něžně modrá květenství čekanky obecné (*Cichorium intybus*).

▲ Založení květnatého trávníku vyžaduje trpělivost a pevné nervy. V prvním roce i pečlivě připravený pozemek zarůstá především nepříjemnými druhy plevelů (experimentální plochy VÚRV, v.v.i. v Olomouci).

(Ondřej, 2001) a trávníky přátelské hmyzím opylovatelům se řadí mezi ty méně náročné.

Obecní trávník jako multifunkční prostor

Průzkumy mezi obyvateli německých měst zjistily, že lidé barevné kvetoucí travnaté plochy oceňují. Pro většinu městských obyvatel jsou totiž městské parky jediným kontaktem s přírodou (Hejduk, 2021) a dá se předpokládat, že zvyky a preference českých obyvatel jsou v tomto směru stejné. Lidé ale využívají trávníky také k mnoha aktivitám, jako jsou procházky se psy, opa-

lování, kolektivní hry apod. – při plánování zakládání a údržby městských trávníků je třeba počítat i s tím (Hejduk, 2021).

Plochy, které lidé využívají nejintenzivněji, tedy např. dětská hřiště, se v českých městech sečou deset- až šestnáctkrát za rok. Méně využívané trávníky se upravují většinou pětkrát ročně a extenzivní plochy nebo porosty lučního typu se kosí jednou až dvakrát ročně. Počet sečí, jejich výšku a termíny se ale města snaží upravovat podle aktuálního průběhu počasí a v horkých a suchých ročních obdobích či letech se seká méně často, než když je přirozených srážek více (Podlesná, 2023).

▲ Ve druhém roce po založení už začíná květnatý trávník opravdu kvést. Mezi nezapojenými trsy kopretin (*Leucanthemum* sp.), jetele (*Trifolium* sp.), štirovníku růžkatého (*Lotus corniculatus*), vičence ligrusu (*Onobrychis viciifolia*), vikví (*Vicia* sp.) a dalších druhů dvouděložných rostlin a trav ale místy stále prosvítá holá půda (experimentální plochy VÚRV, v.v.i. v Olomouci).

▲ Čtvrtým rokem od výsevu už má květnatý trávník podobu louky. Kopretin na pohled ubylo, ale jejich místo v květnu nahradily silenky (*Silene* sp.), úročník bolhoj (*Anthyllis vulneraria*) a svízele (*Galium* sp.). Porost už je zcela zapojený (experimentální plochy VÚRV, v.v.i. v Olomouci).

Mozaiková seč jako podpora biodiverzity rostlin i hmyzu

Nejnovějším trendem je při údržbě obecních trávníků tzv. mozaiková seč. Jedná se o metodu, kdy se v koseném prostoru vždy část plochy ponechá neposečená. Neposekaná část trávníku pomáhá naplňovat jeho ekologické funkce, tedy reguluje městské klima, brání vysoušení půdy, zachycuje vodu a snižuje prašnost ovzduší, ale dozrávající semena žádoucích druhů také zvyšují biodiverzitu okolního porostu a vysoký porost navíc poskytuje potravu i úkryt mnoha živočišným druhům.

Pro některé druhy hmyzu je odložená seč také podmínkou jejich rozmnožování. Larvy a kukly mnoha druhů hmyzu se vyvíjejí na listech a stoncích bylin a k tomu, aby mohl proběhnout jejich vývoj od vajíčka až po dospělce, potřebují dostatek času. Pokud se vegetace kosí v krátkých intervalech, tak se jejich vývojový cyklus přeruší a celá generace je zničena. Jako příklad takových druhů můžeme uvést třeba motýly (Podlesná, 2023).

Většina městských travních porostů je druhově velmi chudá a obsahuje zejména trávy. V okolí Münsteru (západ Německa)

mělo jen 8 % studovaných travních porostů takový počet druhů, aby se mohly označit jako druhově bohaté. Dalších 44 % porostů rostlo na odpovídající půdě a mělo i vyhovující ošetřování, ale byly limitovány nedostupností semen vhodných druhů rostlin. Zhruba 30 % ploch poškozovalo intenzivní ošetřování (příliš časté sečení a intenzivní hnojení) a na 18 % bránila vyšší biodiverzité kombinace nevhodného managementu, nevhodných půdních vlastností a absence semen požadovaných rostlin současně (Hejduk, 2021). Opět se dá předpokládat, že české trávníky jsou druhově chudé stejně, jako ty německé.

Mozaiková seč je z pohledu ekologů jedním z neefektivnějších opatření, jak biodiverzitu travních porostů i hmyzích opylovatelů podpořit. Z pohledu údržby obecní zeleně jsou ale nevýhodami její organizační složitost a také nepochopení a kritika z řad občanů. Lidé na mozaikově sekané trávníky bohužel často reagují jako na nepořádek a šlendrián a opatření způsobuje také diskomfort alergiků (Podlesná, 2023).

Květnaté trávníky pro potěchu oka i hmyzu

Pro nově zakládané trávníky, které mají svým vzhledem a druhovým složením připomínat přírodní luční porost, se v poslední době vžil název „květnaté louky“. Díky své vizuální atraktivitě a dynamice jsou velmi žádaným prvkem záměrných zahradních i krajinotvorných kompozic a nalézají uplatnění jak ve veřejné zeleni, tak v historických zahradách a parcích, do kterých kromě své proměnlivosti přinášejí v podobě drobných živočichů či hmyzu i život.

V rámci projektu obnovy byly květnaté trávníky v roce 2014 založeny i v některých částech Květné zahrady v Kroměříži. K založení posloužila semenná směs pro suchá stanoviště složená z 39 druhů bylin a trav. Na některých plochách se směs vysévala do stávající půdy bez podstatného vylepšení, jinde do přivezené ornice. Postupné ujímání vysetých druhů a jejich pokrytí půdy pozorovateli porovnávali s kontrolní plochou, která reprezentovala původní složení travního porostu a vyskytovalo se na ní 7 druhů trav s pokryvností cca 75 % a 19 druhů bylin s pokryvností 25 % (Letá, 2021).

Trávník není věc, ale proces

Ani při pečlivé přípravě půdy se nemůže stát, že na nově osetém pozemku bude hned růst přesně to, co člověk zasel, jenom to a nic jiného. Ke slovu se v první řadě přihlásí semena, která už v půdě byla, tvořila tzv. půdní semennou banku, a jen čekala na příležitost (například odstranění původního travního drnu, který pro ně představoval konkurenci), aby vzešla. Jako první proto při podobných změnách

obvykle vzházejí půdní plevelé a druhy, které na pozemku rostly v minulosti, zatímco nově zasetá semena – zvláště semena vytrvalých druhů rostlin – si na svůj boom musejí teprve počkat. Přesně takový scénář se odehrál také v Kroměříži.

V prvních letech po založení se na nově osetých plochách kromě plevelů nejvíce uplatňovaly jednoleté či krátkověké druhy rostlin, a to díky svému rychlému vývoji a schopnosti rychle osídlit volná stanoviště. Většina těchto druhů se však v souvislosti se sukcesivním rozvojem společenstev a kvůli vytlačení mimo jejich fyziologické optimum z porostů zase rychle ztrácela a postupně ze směsi vymizela. Limitující se pro ně stal zvláště nedostatek světla spojený s rozšiřováním vzrůstnějších druhů bylin a trav. Po čtyřech letech od založení tak z luk prakticky zcela vymizel heřmánek (*Matricaria chamomilla*), šedivka šedá (*Berteroa incana*) či vlčí mák (*Papaver rhoeas*). Na některých plochách se zpočátku hojně vyskytovaly vikve (*Vicia* sp.), rmen barvířský (*Anthemis tinctoria*), úročník bolhoj (*Anthyllis vulneraria*) a hadinec obecný (*Echium vulgare*), ale jejich početnost a pokryvnost v porostu postupně klesala, takže v současnosti se tam vyskytují již jen bodově, nebo zcela vymizely (Letá, 2021).

Trpělivost květy přináší

K založení květnatého trávníku je na našem trhu k dispozici celá řada osivových směsí různého složení. Samotný výsev do předem připravené půdy není nijak složitý, ale pěstitelé jsou poté obvykle zklamaní pomalým růstem žádoucích druhů a zděšením bujením nepříjemných plevelů. I ti, kteří vytvrzují, přes nevábny počáteční vzhled porostu se přenesou a odolají nutkavé touze celou tu hrůzu zase zarýt či zaorat, jsou pak často překvapení tím, že skladba druhů a hojnost jejich kvetení se v několika následujících letech i poměrně prudce mění.

Také v kroměřížských květnatých trávnících se určitý stupeň autoregulace a stability začal projevovat až po sedmi letech od založení. Porosty měly vyvinutou vertikální strukturu a postupně se ustalovalo jejich druhové složení a pokryvnost jednotlivých druhů. Na jedné sledované ploše se průměrně nacházelo 30 různých druhů bylin a jejich pokryvnost se pohybovala od 90 do 30 %. Z pohledu návštěvníků zahrady byly květnaté trávníky velmi atraktivní a původní porosty v zahradě se výsevem druhově bohaté směsi obohatily o šalvěj luční (*Salvia pratensis*), chrpku luční (*Centaurea jacea*), chrastavec rolní (*Knautia arvensis*) a štirovník růžkatý (*Lotus corniculatus*), které se zde dříve vyskytovaly pouze sporadicky, zatímco v nově založených plochách dobře prosperují (Letá, 2021). Pro všechny tyto druhy je kromě krásného vzhledu společné také to, že představují významné zdroje nektaru a pylu.

▲ Květnatému trávníku v předzahrádkách domů na Střední Novosadské ulici v Olomouci dominují šalvěj luční (*Salvia pratensis*), štirovník růžkatý (*Lotus corniculatus*) a jetele (*Trifolium* sp.).

▲ Ve vrcholném létě, kdy trávy z čeledi lipnicovitých vlivem sucha a horka upadají do tzv. letní dormance, jsou v trávnících dvouděložné druhy tím jediným zeleným. Několik rostlin šalvěje luční (*Salvia pratensis*) a mochny (*Potentilla* sp.) se odhodlalo i ke květu.

Když se pole mění v louku

Podobný proces, jako když se snažíme z druhově chudého trvalého travního porostu vypěstovat druhově bohatý květnatý trávník, můžeme pozorovat i tehdy, když se snažíme „květnatou louku“ založit na opuštěném poli. Jestliže jsme totiž kdysi v minulosti zničili druhovou skladbu původní louky jejím přeoráním a přeměnou na pole, nemůžeme očekávat, že když pole opět opustíme a necháme na úhuru spontánně znovu vytvořit louku, se druhová skladba vrátí zpátky. S vysokou pravděpodobností tam totiž vznikne něco úplně jiného (Grulich, 2017). A příliš tomu nepomůže ani výsev komerční jetelotrávní směsi, jak si můžeme ukázat na porostu v obci Nová Bošáca na slovenské straně Bílých Karpat.

Na mírně svažitém pozemku (sklon svažité 15°) s východosseverovýchodní expozicí

nad obcí podle historických map ještě v roce 1950 hospodařili soukromí rolníci. Drobná, jednotlivě obhospodařovaná políčka byla po kolektivizaci zemědělství a vzniku Štátního majetku Nová Bošáca scelená do velkého pole, které bylo po restitucích v roce 1996 zatravněno (Vítáz, 2024). Fytoocenologický snímek ze srpna 2024 prokázal, že na ploše 16 m² rostlo i po téměř 30 letech od zatravnění celkem pouze 30 druhů rostlin, z toho 5 druhů trav a 25 druhů dvouděložných (Vymyslický, 2024). Oproti přírodním bělokarpatským loukám, u kterých na pouhém 1 m² zaznamenáme zpravidla kolem 50 druhů a na 100 m² běžně přes 100 druhů cévnatých rostlin (Chytrý et al., 2012), je to žalostně málo. Dominantním druhem byl jetel luční (*Trifolium pratense*), který podle mezinárodně uznávané kombinované stupnice

Tabulka 1 (podle Janovský, 2012)	včela medonosná	čmeláci	ostatní blanokřídlí	pestřenky	mouchy a masařky	ostatní dvoukřídlí	ostatní skupiny	opylovatelů celkem
jitrocel kopinatý	0%	0%	3%	84%	9%	1%	2%	148
mochna nátržník	0%	0%	0%	69%	13%	6%	13%	16
pryskyřník plamének	0%	0%	0%	56%	25%	17%	3%	36
pryskyřník prudký	1%	1%	1%	53%	16%	16%	12%	514
máchelka srstnatá	12%	7%	2%	51%	2%	2%	22%	34
řebříček obecný	0%	1%	6%	45%	15%	25%	9%	69
třezalka (skvrnitá + tečkovaná)	42%	4%	1%	43%	3%	2%	4%	291
kopretina	0%	4%	23%	27%	15%	31%	0%	25
mrkev obecná	0%	0%	25%	10%	24%	38%	3%	134
jetel luční	7%	74%	0%	7%	7%	0%	4%	75
chrpa luční	63%	28%	0%	5%	0%	0%	3%	926
jetel plazivý	39%	52%	0%	3%	2%	1%	3%	132
jetel zvrhlý	61%	31%	1%	2%	4%	0%	2%	327
štírovník růžkatý	67%	33%	0%	0%	0%	0%	0%	21
černohlávek obecný	10%	71%	5%	0%	5%	0%	10%	21

Tab. 1: Atraktivitu různých druhů lučních a travníkových rostlin pro různé skupiny hmyzích opylovatelů dokladuje jejich návštěvnost na květech (podle Janovský, 2012).

abundance a dominance rostlinných druhů (tzv. Braun-Blanquetova stupnice s modifikací Westhoff & van der Maarel, 1978) dosáhl pokryvnosti 25 - 50 %. Pokryvnost 15 - 25 % zjistili botanici u druhů kostřava luční (*Festuca pratensis*), mrkev obecná (*Daucus carota*) a štírovník růžkatý (*Lotus corniculatus*), zatímco u ostatních druhů rostlin nepřesáhla jejich pokryvnost 5 %, nebo byla zanedbatelná (Vymyslický, 2024). Kromě druhů žádoucích se však v porostu už nezdídky objevují i druhy pro louku nežádoucí, například růže šípková (*Rosa canina*), a bez pravidelné údržby by svah brzy porostlo ostnaté křoviště. Zvýšení druhové rozmanitosti této lokality a podpora výskytu a biodiverzity různých druhů opylujícího hmyzu bude předmětem česko-slovenského projektu INTERREG.

Malířova paleta

Co na kvetoucích travních oceňuje laická veřejnost nejvíce, je jejich estetický vzhled. Ne nadarmo se kvetoucí louky staly předmětem zájmu mnoha významných českých (František Kaván, Jaroslav Panuška, Vojtěch Sedláček aj.) i světových (za všechny např. Claude Monet) malířů, po nichž zůstaly obrazy hýřící barvami lučních květů. Bílé květy kopretin, heřmánků, rmenů nebo řebříčku často střídají rudé vlčí máky a českou tricoloru doplňuje jasná modř zvonků. Žlutou barvou na loukách často svítí petrkliče, pampelišky a máchelky, pryskyřníky, třezalky, svízel nebo zlatobýl; růžovofialovou škálu reprezentuje mateřídouška, dobromysl, šalvěj, chrastava luční, popenec, zběhovec, černoohlávek nebo chrpy. Včely a další nektar a pyl sbírající hmyz má ale většinou jiné než barevné preference.

Nektar a pyl jako na talíři – kdo si nabídne?

V možnostech a rozsahu tohoto článku není vyjmenovat všechny druhy pylo- a nektarodárných rostlin, které se v našich travních všech typech běžně vyskytují, či by se mohly vyskytovat, a vzájemně porovnat benefity, které včelám medonosným, stejně jako dalším druhům opylujícího hmyzu, přinášejí. Jen pro představu jak rozdílné ale člověk a různé druhy hmyzích opylovatelů krásu a prospěšnost některých druhů běžných travníkových rostlin vnímají, můžeme porovnat návštěvnost jejich květů hmyzem na louce K Handrkovu u vsi Vernýřov v okrese Kutná hora (tabulka 1).

Z tabulky jednoznačně vyplývá, že zatímco kopretiny, které v lidských očích představují téměř synonymum „květnatých luk“, nechal v létě 2011 opylující hmyz (a včely medonosné především) téměř bez povšimnutí, cílil své návštěvy na květy zcela jiných druhů. Včely medonosné a čmeláci zaměřili svoji pozornost především na jetel (*Trifolium sp.*), štírovník růžkatý (*Lotus corniculatus*) a chrpu luční (*Centaurea jacea*), zatímco pestřenky se věnovaly hlavně jitroceli kopinatému (*Plantago lanceolata*), mochně nátržníku (*Potentilla erecta*) a pryskyřníkům (*Ranunculus sp.*). Třezalky (*Hypericum sp.*) byly stejně atraktivní jak pro včely medonosné, tak pro pestřenky (Janovský, 2012). Podobné preference můžeme pozorovat také v jiných letech a na jiných loukách a travních.

Nesekaný travník dává nektarového cukru více, ale nic se nemá přehánět O kolik více nektaru, resp. cukru obsaženého v květním nektaru, může hmyzím

opylovatelům poskytnout nesečený travní porost oproti travníkům sečeným, zkoumali v týdenních intervalech v roce 2021 vědci ve Velké Británii. Zjistili, že nesečené plochy poskytují nektarového cukru sice významně více, ale první rozdíly se projevují až ve druhé polovině května, kdy nesečené plochy poskytly trojnásobný výnos nektarového cukru než plochy sečené. V první polovině června už byl rozdíl osminásobný, ale poté se zase snižoval. V polovině července však způsobily nejvyšší nárůst hodnoty nektarového cukru v nesečených porostech květy starčeku přímětníku (*Senecio jacobaea*) (Hemmings et al. 2022), jehož přítomnost je v travních diskutabilní. Starček přímětník totiž dosahuje výšky až 90 cm a jeho nať obsahuje pyrrolizidinové alkaloidy, které způsobují chronické otravy hospodářských zvířat. Kvantita tedy nesmí jednoznačně převážet nad kvalitou, a to ani v množství nektarového cukru.

Vedlejším výsledkem experimentu bylo zjištění, že nesečené pozemky obsahovaly dvakrát více (22 vs. 11) nektaro- a pylo- dárných druhů, než plochy sečené (Hemmings et al. 2022).

I pozitivní změny je nutné vysvětlovat Obecně se dá říci, že travníky představují jak ve městech, tak v okolní krajině, významný krajinnotvorný prvek a pro opylující i jiný hmyz jsou důležitým zdrojem kvalitní, pestré a plynulé potravy, stejně jako úkrytů a hnízdišť. Péče o travníky se v našem okolí pod vlivem měnícího se klimatu, ale také biologického a ekologického poznání, začíná pomalu měnit k lepšímu, ale tyto změny bohužel často nejsou veřejností vítány.

Pokud se lidem ukazují kvetoucí travníky plné motýlů a čmeláků, jsou vždy nadšení. Jakmile ale louka odkvetě, začínou vzpomínat na zelený, krátce střížený travník. Většina lidí preferuje nízký travník alespoň na části travnatých ploch, a to nejlépe okolo chodníků. Ideální je proto oba typy vegetace vedle sebe kombinovat. Inteligentní design městských travníků totiž dokáže uspokojit všechny skupiny lidí – pozorovatele motýlů a ptáků, i ty, kteří chtějí na krátce stříženém travníku ležet na dece (Hejduk, 2021).

Na změny je však nutné obyvatele připravit a důvody pro ně řádně vysvětlit. Právě včelaři, kteří mají ke hmyzu a přírodě obecně blízko, by se mohli stát skupinou, která názor veřejnosti na výslednou podobu travníků v našem okolí pomůže měnit způsobem, který bude vyhovovat jak včelám a dalšímu hmyzu, tak i nám všem. A protože nejlépe se změny prosazují vlastním dobrým příkladem, tak zvažme, jestli opravdu musíme každou chvíli kosit i několika arovou zahradu na centimetr, protože to tak má souseď, nebo pro nás bude lepší intenzivně udržovat jen tu část, kterou využíváme často, a část bude jen obyčejným travníkem, kterému dovolíme, aby na něm vykvetly prvosenky, sedmikrásy, pampelišky, mateřídouška, šalvěj nebo máchelky. Pokud se dnešní zelené betony změní v oázu života, vyplatí se to nejen včelám, ale nám všem.

PS: Na téma prapodivného lidského hospodaření se zelení existuje i jedna velmi trefná anekdota. Do vyhledávače si stačí zadat „Jednoho dnes se Bůh zeptal sv. Františka“ a můžete se i zasmát.

Poznámka: Článek vznikl za podpory Ministerstva zemědělství ČR v rámci institucionální podpory MZE-RO0423 a podpory Evropského fondu regionálního rozvoje v rámci programu INTERREG VI-A Slovensko – Česko, projektu č. 403201DXQ5 „Biologická rozmanitost jako klíč k lepšímu životu“.

Literatura:

GRULICH, V. Louka – přírodní stanoviště, nebo technická památka. Online. Botany.cz. 2017. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/louka/>. [cit. 2024-11-15].
HEMMINGS, K.; ELTON, R. a GRANGE, I. No-mow amenity grassland case study: Phenology of floral abundance and nectar resource. Online. Ecological Solutions and Evidence. 2022, roč. 3, č. 4. ISSN 2688-8319. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/2688-8319.12179>. [cit. 2024-12-17].
HEJDUK, S. Květnaté travníky ve městech a na golfových hřištích. Zahradnictví. 2021, roč. 20, č. 4, s. 20-22.
CHYTRÝ M., HÄRTEL H., ŠUMBEROVÁ K. Rodinné stříbro české vegetace: máme u nás něco, co jinde nemají? Živa. 2012, č. 4, s. 175–180.

Zatravněné pole v Nové Bošáci (Slovensko) se snaží stát znovu loukou už téměř 30 let.

Fytocenologický snímek však na ploše 16 m² prokázal jen 30 druhů rostlin. Dominantním druhem je jetel luční (*Trifolium pratense*), který pokrývá 25 - 50 % plochy.

JANOVSKÝ, Z. Vztahy rostlin a opylovačů na louce aneb nejen botanici určují rostliny. Živa. 2012, roč. 2012, č. 4, s. 210-212. (Tento zdroj bohužel u předchozího článku o loukách chyběl, autorka se omlouvá p. Janovskému i čtenářům.).
KŘENEK, D. Jemně střížené travníky jsou neekonomické i neekologické. Online. In: Ekolist.cz. 2019. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zelená-domacnost/rady-a-navody/jemne-strizene-travniky-jsou-neekonomicke-i-neekologicke>. [cit. 2024-12-17].
LETÁ, M. Vývoj květnatých luk v Květné zahradě v Kroměříži. Zahradnictví. 2022, roč. 21, č. 4, s. 24-27.
MAREČEK, J. Pastvina. In: Mareček et al. Zahradnický slovník naučný, 4. díl N – Q, Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací Praha, 1999, s. 234. ISBN 80-86153-60-6.
ONDŘEJ, J. Travník. In: Mareček et al. Zahradnický slovník naučný, 5. díl R – Ž, Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací Praha, 2001, s. 507 – 510. ISBN 80-7271-075-3.

PODLESNÁ, V. Města mění péči o travníky. Méně sekají, fandí mozaikám a Praha má speciální louky. Online. In: Ekonews. 2023. Dostupné z: <https://www.ekonews.cz/mesta-meni-peci-o-travniky-mene-sekaji-fandi-mozaikam-a-praha-ma-specialni-louky/>. [cit. 2024-12-17].
VÍŤAZ, L'uboš. Zatravněné pole v nové Bošáci [elektronická pošta]. Message to: HYPERLINK „mailto:smekalova@vuvv.cz“ smekalova@vuvv.cz 16.prosinec 2024 12:53 [cit. 2018-08-03]. Osobní komunikace.
VYMYSLICKÝ, Tomáš, vedoucí Oddělení genetických zdrojů, Výzkumný ústav pčinnářský, spol. s r.o., Troubsko [ústní sdělení – komentář k fytocenologickému snímku]. Nová Bošáca, 22. 8. 2024.

17. 12. 2024

Text a foto: Kateřina Smekalová, Národní centrum zemědělského a potravinářského výzkumu v.v.i., Olomouc **Psáno pro časopis Moderní včelař.**